

Bureau Forum**Standaardisatie**

gehuisvest bij Logius

Postadres

Postbus 96810

2509 JE Den Haag

Bezoekadres

Wilhelmina van Pruisenweg 52

2595 AN Den Haag

Bij bezoek aan Logius is

legitimatie verplicht.

Contactpersoon

Joram Verspaget

secretaris BFS

joram.verspaget@forumstandaardisatie.nl

+ 31 (0) 6 5284 5592

VERSLAG

FORUM STANDAARDISATIE

8 maart 2017

Vergaderdatum	woensdag 8 maart 2017
Vergadertijd	09:30 tot 12:30 uur
Vergaderplaats	New Babylon, zaal 3.4 Anna van Buerenplein 29 2595 DA Den Haag

---

Aanwezig*Forum Standaardisatie*

Nico Westpalm van Hoorn (voorzitter), Bob Papenhuijzen (secretaris, Logius), Erwin Bleumink (Surfnets), Bruun Feijen (Ministerie van Financiën), Gerard Hartsink (financiële sector), Gé Linssen (Ministerie van Economische Zaken), Piet Ribbers (Universiteit van Tilburg), Nico Romijn (KING), Anneke Spijker (IPO), Michiel Steltman (DINL), Hans Wanders (CIO Rijk)

Gasten

Rick van Rooijen (VKA), agendapunt 5 Aanpak en stand van zaken verduidelijking toepassingsgebieden

Afwezig

Cor Franke (Franke Interim Management), Joop van Lunteren (PBLQ HEC), Steven Luitjens (directeur Informatiesamenleving en Overheid, Ministerie van Binnenlandse Zaken), David de Nood (VNO-NCW MKB-Nederland), Wim van Nunspeet (CBS), Marcel Reuvers (Geonovum), Rob Verweij (Manifestgroep-Rinis)

actie	Ter besluitvorming en ter kennisname	
tijd	van 09:30 tot 09:45 uur	
voorzitter	Nico Westpalm van Hoorn	
	FS-20170308.01A	Agenda
	FS-20170308.01B	Concept verslag Forum 14 december 2016
	FS-20170308.01C	Terugblik symposium 2 februari 2017 (incl. filmimpressie)

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Ook verwelkomt hij Gemma Franke. Zij is de nieuwe communicatieadviseur voor het bureau en stelt zich voor aan het Forum.

1A. Agenda

Geen opmerkingen.

1B Concept verslag Forum 14 december 2016

Geen opmerkingen. Vastgesteld.

Naar aanleiding van punt 3C. Evaluatie XBRL / Dimensions stelt Gerard Hartsink voor de voorzitter van XBRL Nederland – Hans Verkruijsse (Universiteit van Tilburg) – een keer uit te nodigen voor het Forum [=actiepunt].

1C. Video Symposium

Het Forum vierde op 2 februari jl. zijn tienjarig bestaan met een symposium in de Malietoren te Den Haag. Een sfeerimpressie van het symposium is terug te zien via <https://www.youtube.com/watch?v=rnXpIJI0dX8>

1D. Halfjaarlijkse meting IV-standaarden

Maarten van der Veen geeft een toelichting op de net beschikbaar gekomen resultaten over de adoptie van de IV-standaarden van de ptolu-lijst door de domeinen van het Nationaal Beraad en gemeenten (meetmoment februari 2017). De resultaten zijn vanaf eind maart beschikbaar via <https://www.forumstandaardisatie.nl/thema/iv-meting>. In mei wordt een nieuwe meting (meetmoment april) voorgelegd aan het Nationaal Beraad. In beide metingen wordt zowel het totaal (1^e meetgroep + gemeenten gecombineerd) als afzonderlijk per domein gerapporteerd.

De adoptie van standaarden is over de gehele breedte toegenomen. Met de huidige groei lijkt het streefbeeld (eind 2017 overal geïmplementeerd) echter niet te worden gehaald. Uitzondering daarop is de groep met gemeenten, wanneer zij het groeitempo van het afgelopen halfjaar volhouden, halen zij het streefbeeld wel.

De financiële sector wordt in de metingen niet meegenomen. Uit pas gepubliceerd onderzoek van SIDN blijkt echter dat de adoptie van DNSSEC slecht scoort. Gerard Hartsink suggereert dat het kan helpen wanneer een delegatie van het Forum met deze sector hierover in gesprek gaat [=actiepunt]. Gerard

Hartsink zal hierin een voortrekkersrol nemen. Omdat de DNB hierin een toezichtrode rol heeft, zal een gesprek met Petra Hielkema (Directeur Giraal Betalingsverkeer bij De Nederlandsche Bank) hierover een optie zijn. Ook de Betaalvereniging Nederland (deelnemer aan de Veilige Email Coalitie) zou hierbij een springplank kunnen zijn.

Persoonsgegevens vragen om een goede bescherming door toepassing van de IV-standaarden, met name TLS. Dit kan vanuit een instrumenteel perspectief (veiligheid omdat het kan en daarom moet), maar ook vanuit het perspectief van de burger die erop moet kunnen vertrouwen dat zijn gegevens beveiligd worden en zijn. Gebruik van TLS kan ook worden versterkt met de 'carrot' (de voordelen) / 'stick' (wetgeving)-methode. De Europese Unie kent inmiddels wetgeving rond gegevensbescherming met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Deze verordening is van toepassing op alle lidstaten van de EU.

Bij het versterken van het effect van de IV-standaarden speelt de verwachting van burgers over het gebruik ervan een rol. Als de overheid bijvoorbeeld in zijn mailverkeer met de burger goed gebruik maakt van IV-standaarden, zal het vertrouwen van de burger in dit communicatiemiddel hoog zijn en daarmee het gebruik ervan door de burger kunnen verhogen. Sommige IV-standaarden doen hun werk onzichtbaar voor de eindgebruiker. Zo zijn STARTTLS en DKIM voorbeelden van standaarden die 'onder de motorkap' opereren. Het is daarbij belangrijk dat ook de providers (achter de schermen) de IV-standaarden gebruiken om phishing mails te filteren voordat ze de eindgebruiker bereiken. Waar nodig moet de eindgebruiker ook weten wat hij moet doen om misbruik van digitale communicatiemiddelen te voorkomen (zoals checken van URL en 'slotje' bij HTTPS). Ook binnen de Veilige Email Coalitie moet hiervoor aandacht zijn (check afzenderadres [=actiepunt]). Voorlichtingscampagnes moet de bewustwording van burgers vergroten over de risico's en gevaren zoals gedaan is bij bijvoorbeeld spotjes over het veilig houden van de pincode van je betaalpas. Apps – met name de architectuur van apps – verdienen ook de aandacht. Heel vaak blijken deze onveilig te zijn. Hierbij speelt vaak een spanning tussen toegankelijkheid en veiligheid van de app. Nico Romijn en Erwin Bleumink hebben hierover nader contact.

2 Open standaarden, lijsten

actie	Ter bespreking en ter kennisname
tijd	van 09:45 tot 10:15 uur
voorzitter	Anneke Spijker namens de Stuurgroep Open Standaarden
	FS-20170308.02 Oplegnotitie FS-20170308.02A Aanvullend onderzoek Ades Baselines (standaarden voor het elektronisch ondertekenen van documentenbestanden) FS-20170308.02B Intrekken in procedure zijnde Digikoppeling 3.0 FS-20170308.02C Sx

Namens de stuurgroep Open Standaarden licht Anneke Spijker de agendeerde punten toe.

De standaard voor het elektronisch ondertekenen van documentbestanden is in consultatie geweest na aanvullende vragen van het Forum tijdens zijn vergadering van 19 oktober 2016. Het Forum Standaardisatie wordt gevraagd om de volgende adviezen voor te leggen aan het Nationaal Beraad:

1. Kennis te nemen van de antwoorden op de aanvullende vragen van het Forum Standaardisatie op het forumadvies voor de AdES Baseline Profiles;
2. De besluitvorming omtrent de opname van de AdES (Advanced Electronic Signature) Baseline Profiles voort te zetten en aan het Nationaal Beraad Digitale overheid te vragen om in te stemmen met het advies om de AdES Baseline Profiles op te nemen op de lijst met open standaarden, met een 'pas toe of leg uit'-verplichting.

Gevraagd wordt om voor de toekomstige ondersteuning door CEF t.b.v. ~~voor~~ adoptie van de AdES-standaarden en ondersteuning bij het gebruik van de standaarden mee te nemen of te volgen. Ook ~~er~~ is er behoefte aan een 'Nederlands' contactpunt, aangezien bij de internationale beheerorganisatie ETSI het ondersteuningsdeel meestal niet is ingevuld. Er wordt opgemerkt dat daarom in het advies ook is toegevoegd om de standaard over twee jaar te evalueren op gebruik. Het Forum stemt in met het voorleggen van het besluit en de aanvullende adoptieadviezen aan het Nationaal Beraad. Enkele redactionele wijzigingen worden nog per mail doorgegeven.

2B Intrekken in procedure zijnde Digikoppeling 3.0

Logius heeft aangegeven zijn voorstel voor het plaatsen van de Digikoppeling 3.0 standaard op de ptolu-lijst te willen intrekken. Hiermee zou de vorige versie – Digikoppeling 2.0 – op de ptolu-lijst blijven staan.

Het Forum stemt in met het intrekken van het in procedure zijnde Digikoppeling 3.0 en de voorgestelde vervolgstappen, te weten:

- Onderzoeken hoe Digikoppeling en de onderliggende standaarden het best op de lijst kunnen worden opgenomen. Daarbij wordt gekeken of het wel nodig is om een aparte versienummer voor Digikoppeling te hanteren of dat het duidelijker is om alleen de versies nummers van de onderliggende standaarden te benoemen;
- Toetsen of het nieuw voorgestelde toepassingsgebied uit de procedure op Digikoppeling versie 3 nog steeds klopt en op de lijst aangepast kan worden;
- Toetsen of het beheer op Digikoppeling voldoet aan het predicaat 'Uitstekend Beheer'. Dit was onderdeel van de toets op versie Digikoppeling versie 3 en gekeken zal of de resultaten uit deze toets nog steeds actueel zijn.

Het Forum stemt hiermee zonder verdere opmerkingen in.

2C Stand van zaken procedures

Het Forum neemt kennis van de stand van zaken.

actie	Ter besluitvorming en ter kennisname
tijd	van 10:15 tot 10:50 uur
voorzitter	Anneke Spijker namens de Stuurgroep Open Standaarden
	FS-20170308.03 Oplegnotitie FS-20170308.03A Aanpak monitor OSb 2017 FS-20170308.03B Intentieverklaring Veilige E-mail Coalitie + video

Namens de stuurgroep Open Standaarden licht Anneke Spijker de agendeerde punten toe.

3A Aanpak monitor Osb 2017

De beoogde opzet is veranderd ten opzichte van vorig jaar. De monitor zal dezelfde onderdelen bevatten als in voorgaande jaren, maar deze worden anders weergegeven. De rode draad, conclusies en trends komen dit jaar terug in de hoofdtekst. De verkregen input en detailinformatie gaat naar de bijlagen. Bij het aanbestedingenonderzoek zullen voor het eerst de aanbestedingen en aanbestedende partijen bij naam genoemd worden. Dit vraagt om een zorgvuldig proces met genoeg tijd voor een reactie van deze partijen.

In de duiding van de monitor zal, op verzoek van het Nationaal Beraad, meer aandacht worden besteed aan de outcome: wat betekenen de getallen (wat gaat er goed, wat niet). Voor adoptiesucces is het van belang dat de baten van het gebruik van standaarden helder is. Dit kan bijvoorbeeld aan de hand van cases. In de monitor wordt vooral de stand van zaken van de adoptie weergegeven, maar dergelijke cases kunnen wel op de website van het Forum worden opgenomen.

3B Intentieverklaring Veilige E-mail Coalitie

Op het symposium 10 jaar Forum Standaardisatie van 2 februari jl. werd de Veilige Email Coalitie gelanceerd, een initiatief van Forum, Platform Internet Standaarden en het ministerie van Economische Zaken. Zestien partijen, onder wie PostNL, de Betaalvereniging en XS4ALL, tekenden een intentieverklaring waarin zij afspraken om samen te werken aan betere e-mailbeveiliging en de implementatie van e-mailbeveiligingsstandaarden. Momenteel wordt follow-up ervan uitgewerkt. Op 23 maart komen de deelnemers voor het eerst om tafel. Daarna wordt bekeken of meer partijen kunnen deelnemen aan de Coalitie (inmiddels hebben zich aanvullend ongeveer 20 partijen gemeld).

Het logo van BZK kan vervangen worden door het logo van de Rijksdienst. De CIO Rijk is namelijk gevraagd om deelname van het Rijk aan de Coalitie te regelen.

Het nieuwsbericht, de intentieverklaring en een video-impressie zijn gepubliceerd op <https://nl.internet.nl/news/nederland-voor-veilig-emailverkeer/>

actie	Mondelinge toelichting en ter kennisname	
tijd	Van 10:50 tot 11:10 uur	
	Ludwig Oberendorff	
	FS-20170308.04 FS-20170308.04A	Oplegnotitie Brief BZK inzake consultatie wet GDI (mondelinge toelichting Ludwig Oberendorff)
	FS-20170308.04B FS-20170308.04C	Concept wet GDI Concept Memorie van Toelichting wet GDI

Het Forum is door BZK gevraagd om vóór 1 april te reageren op de concept-wet GDI en de concept-Memorie van Toelichting wet GDI. Dit wetsvoorstel bevat ten eerste de mogelijkheid tot het verplicht stellen van open standaarden en ten tweede het generieke regels over elektronische authenticatie door burgers en ondernemers bij hun transacties met de overheid.

Ludwig Oberendorff geeft een toelichting op de opzet van de wet rond artikel 2 (grondslag om per AMvB standaarden aan overheden te kunnen verplichten) en de rol die het Forum in de MvT wordt gegeven ("De minister van BZK zal het Forum Standaardisatie en het Nationaal Beraad Digitale Overheid betrekken in de voorbereiding van een algemene maatregel van bestuur").

In de daarop volgende discussie wordt naar voren gebracht:

- Dat het van groot belang is dat de concept-AMvB's waarin bepaalde standaarden worden verplicht worden geconsulteerd, zodat alle overheidslagen, bedrijfsleven en wetenschap een directe mogelijkheid hebben om te reageren.
Dat het betrekken van het Forum bij AMvB's toegevoegde waarde kan hebben, maar dat dat niet in de plaats kan komen van consultatie, onder andere omdat leden op persoonlijk titel in het Forum zitten.
- Dat het belangrijk is om in de toekomstige AMvB's middels de functionele- en organisatorische toepassingsgebieden glashelder te maken wanneer/ een standaard verplicht moet worden toegepast. Daarbij wordt het belang van een zoveel mogelijk techniekonafhankelijke omschrijving benadrukt.
- Dat, aangezien sectorstandaarden via sectorwetgeving kunnen worden verplicht, het in deze wet alleen kan gaan om bovensectorale standaarden.
- Dat het belangrijk is te kiezen voor het goede niveau van abstractie bij de omschrijving van de standaard. gelet op de volatiliteit van standaarden.
- Dat alleen een verplichting van een bepaalde standaard onvoldoende is. Slechts een combinatie met andere instrumenten (wortel/ stok) zal tot het uiteindelijk gewenste gebruik van die open standaard leiden. Er moet bij een verplichting dus worden gezorgd voor aanpalend beleid (helpdesk, communicatie).
- Dat toezicht en handhaving op het huidige pas-toe-of-leg-uit beleid beperkt is. Dat lijkt in het huidige voorstel ook het geval met toezicht en handhaving ten aanzien op de verplichtingen uit artikel 2. Dat is zorgelijk want adoptie moet niet alleen op gang worden gebracht, maar ook in gang wordt gehouden (handhaven als de verplichting niet wordt toegepast).
- Dat het bij deze consultatie gaat het om open standaarden voor de GDI, maar de Omgevingswet bijvoorbeeld ook (verplichtingen voor) open standaarden kent. Ook bij andere wetgeving kan er sprake zijn van verplichting van standaarden. In de gaten gehouden moet worden of die wel (voldoende op) elkaar aansluiten. In beeld zal moeten worden gebracht waar AMvB's elkaar overlappen.

- Verplichting is een *last resort* optie. Eerst moeten andere mogelijke maatregelen zijn uitgeprobeerd. Pas-toe-of-leg-uit, inclusief de rol van het Forum daarbij, houdt toegevoegde waarde naast de verplichtingsoptie, en zal voor de meeste standaarden voldoende zijn.

Met deze input zal een concept-consultatie reactie worden opgesteld. Deze zal per e-mail op hoofdpunten worden afgestemd met het Forum. Gelet op de deadline van 1 april, zal de reactietermijn beperkt zijn.

5 Aanpak en stand van zaken verduidelijking toepassingsgebieden

actie	Presentatie
tijd	van 11:25 tot 11:55 uur
	Rick van Rooijen (VKA)
	FS-20170308.05 Oplegnotitie

Rick van Rooijen geeft een toelichting op de stand van zaken en het voorstel voor de aanpak tot verduidelijking van de toepassingsgebieden. In eerste instantie wordt een voorstel gedaan voor een beperkte set van standaarden.

Voor die standaarden wordt een voorstel gedaan bij welk functioneel toepassingsgebied van een ICT-product of dienst, ze moeten worden toegepast (volgens pas-toe-of-leg-uit).

Hoe uitgebreid een aanpassing moet worden afgestemd is afhankelijk van de soort standaard en de aard van de wijziging van het toepassingsgebied van het ICT-product of -dienst. In het Forum van 19 april wordt ook een voorstel gedaan voor het afstemmingstraject per standaard. Het Forum stemt in met de voorgestelde opzet en aanpak.

Op verzoek van Hans Wanders zal hij door de onderzoekers in dit traject worden geïnterviewd.

6 Follow-up diner pensant

actie	Ter bespreking
tijd	Van 11:55 tot 12:15 uur
voorzitter	Nico Westpalm van Hoorn
	FS-20170308.06 Uitgewerkt verslag diner pensant (mondelijke toelichting follow up)

Het Forum stemt in met het verslag van het diner pensant. De voorzitter licht vervolgens de follow-up van het diner pensant toe.

Dat wat goed gaat, moet voortgezet worden: de ptolu-lijst, adoptieondersteuning, monitoring en de verkenningen. Aanvullend blijkt uit het diner pensant dat het Forum meer aandacht wil geven aan internationale standaardisatie (wereldwijd en niet alleen EU) en moet aansluiten bij nieuwe ontwikkelingen. Gerard Hartsink draagt als voorbeeld hiervan big data en standaardisatie ten behoeve van de structurering van datasets aan. Hij zal via de secretaris een mail met een uiteenzetting hierover aan het Forum sturen [=actiepunt].

Betreffende innovatie worden platforms genoemd als instrument om innovatie roeien met beide handen open standaarden te stimuleren. Betrokken partijen kunnen bijvoorbeeld in een platform kennis delen en samenwerken om standaarden te verbeteren, maar innovatie kan ook op basis van bestaande standaarden plaatsvinden. Als voorbeeld draagt Michiel Steltman de innovatie die Uber heeft doorgevoerd aan. Permissionless innovation is een manier waarop economische meerwaarde kan worden gecreëerd. Innovatie kan zo breed en eenvoudig bespreekbaar gemaakt worden.

In zo'n overlegstructuur kunnen betrokken partijen binnen een bepaalde scope discussies voeren over hoe samen te werken, wat kan met een standaard (*enabling* gedachte) en wat hierbij nodig is van de overheid.

Een relevante innovatie in relatie tot veiligheid die wordt genoemd is Internet of Things (IoT). Deze ontwikkeling neemt grote vormen aan, terwijl de IoT-apparaten nog heel gevoelig zijn voor cyberaanvallen. Hier liggen nog veel kansen voor verbetering van de beveiliging met IV-standaarden. Dit geldt ook voor het voorkomen van manipulatie van het betalingsverkeer via SWIFT. Als het gaat om het prioriteren van beveiligingsvraagstukken reageren overheid en bedrijfsleven hierop nog te traag en moet de maatschappelijke relevantie ervan hierbij een criterium zijn.

Om deze zaken binnen het Forum in goede banen te leiden, wordt voorgesteld om in petite comité de thema's (suggesties: eHealth via Nictiz, digitale topinfrastructuur, standaarden als aanjager van innovatie) te prioriteren en te starten met ronde tafels voor verdere verkenning. De voorzitters van de tafels worden gezocht in de desbetreffende sectoren of eventueel binnen het Forum zelf. Het bureau zal voor elke tafel het secretariaat verzorgen. De resultaten van de tafels komen uiteindelijk terug in het nieuwe mandaat 2018 en verder.

7 Voortgang

actie	Ter bespreking
tijd	van 12:15 tot 12:20 uur
voorzitter	Nico Westpalm van Hoorn
	FS-20170308.07 Voortgangsnotitie

Geen opmerkingen.

8 Rondvraag

actie	Mondeling
tijd	van 12:20 tot 12:30 uur
voorzitter	Nico Westpalm van Hoorn
	geen

Bruun Feijen meldt dat hij met pensioen gaat en dit voor hem de laatste Forum-vergadering was. De voorzitter dankt hem hartelijk voor zijn aanwezigheid en bijdragen de afgelopen jaren.

actie	Mondeling
tijd	12:30 uur
voorzitter	Nico Westpalm van Hoorn
	geen

Actiepunten:

- Uitnodigen voorzitter van XBRL Nederland – Hans Verkruijsse (Universiteit van Tilburg).
- Spreken met financiële sector over adoptie DNSSEC.
- Voorlichten eindgebruiker om misbruik van digitale communicatiemiddelen te voorkomen, ook binnen de Veilige Email Coalitie
- Sturen aan Forum van uiteenzetting over big data en standaarden ten behoeve van de structurering van datasets via Gerard Hartsink.